
De Twaalf Apostelen V

De ingewijden

door Marieke Anschütz

'Geef gij hen te eten' (Luc.9:13). Dat is de opdracht van Christus aan de twaalf kernleerlingen bij de spijziging van de vijfduizend. Kort daarvoor zijn zij erop uitgestuurd om het Rijk Gods te verkondigen en genezingen te verrichten. Het lijkt een soort stageperiode. Hoewel de leerlingen tot op het laatst blijken niet te begrijpen waar het om gaat, mogen zij toch getuigen en zelfs zieken genezen en demonen uitdrijven. Wat geeft hun in dit stadium de kracht om dit te doen? Het moet toch de Christuskracht geweest zijn die hen bezielde en tot deze dingen in staat stelde. Als groep gingen zij twee aan twee langs de dorpen. Het is merkwaardig te bedenken dat Judas Iskarioth daar ook bij was. Van de eerste vier leerlingen, de vissers Petrus, Andreas, Jacobus en Johannes, weten we dat ze leerlingen van Johannes de Doper waren. Zij hebben de waterdoop ondergaan, de katharsis, de zielenreiniging. Van de anderen weten we dat niet zeker, maar van twee van hen kunnen we vermoeden dat zij vanuit een zielerijkdom konden werken in dienst van Christus. Dat zijn Philippus en Nathanaël, alias Bartholomeüs. Het verhaal van hun roeping laat ons dat duidelijk zien.

Philippus

'Philippus nu was uit Bethsaïda, de stad van Andreas en Petrus' (Joh.1:45). Deze stad ligt aan het meer van Genezareth, net als Kapernaüm en Magdala, plaatsen die doortrokken waren van andere culturen dan de Joodse. Zowel Philippus als Andreas dragen een Griekse naam en worden op Palmzondag benaderd door Grieken die Jezus willen spreken. Philippus sprak Grieks en kende zeker ook de mythologie, de filosofie en de literatuur van de

Grieken. Een spiritueel ontwikkeld man dus, die echter innerlijk op zoek was, want Jezus 'vindt' hem in Judea, waarschijnlijk onder de volgelingen van Johannes de Doper. Jezus zegt tot hem: 'Volg mij'. Philippus doet dat, want korte tijd later 'vindt' hij op zijn beurt Nathanaël met wie hij zijn ervaringen deelt: 'Wij hebben hem gevonden van wie Mozes in de wet geschreven heeft en de profeten: Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth' (Joh.1:46).

Als Nathanaël wat schamper vraagt 'Kan er

*'Steniging van de apostel Philippus',
Neurenberger Kroniek (voor 1500)*

uit Nazareth iets goeds voortkomen?', dan antwoordt Philippus 'Kom en zie'. Het zijn dezelfde woorden die Jezus gebruikt om Andreas en een andere leerling van de Doper tot zich te roepen. Over Philippus wordt alleen in het Johannesevangelie bericht. Het lijkt waarschijnlijk dat die twee, de schrijver van het evangelie en Philippus, elkaar kenden.

In het Marcusevangelie ontmoeten we de rijke jongeling die met zijn dringende vraag naar het eeuwige leven bij Jezus komt (Marc.10:17). Ondanks – of misschien dankzij – een vergaande geestelijke ontwikkeling is hij zoekende naar de essentie van het bestaan. Zo iemand moet Philippus ook zijn geweest. Hij verkeert met Nathanaël, een ingewijde zoals uit het evangelie blijkt, op hetzelfde geestelijke niveau.

De tweede keer dat we over Philippus horen is bij de zgn. wonderbare spijziging. 'Toen Jezus de ogen opsloeg, zag hij dat een grote menigte tot hem kwam, en hij zeide tot Philip-

pus: Waar zullen wij broden kopen opdat dezen kunnen eten? Dit zeide hij om hem op de proef te stellen. Hij zelf wist immers wat hij wilde doen. Philippus antwoordde: Voor tweehonderd denaren brood is niet genoeg, dat ieder van hen een brokje zou ontvangen' (Joh.6:5). De leerling Philippus heeft kennelijk al zoveel geestelijke rijpheid, dat Jezus hem op dit belangrijke moment op de proef kan stellen. Of hij de proef doorstaat, blijft open. Hij constateert de onmogelijkheid om zovelen te voeden op het fysieke plan. Dan voltrekt Christus de voeding op geestelijk niveau, door middel van zijn leerlingen.

De derde keer dat we Philippus ontmoeten, is op Palmzondag als de Grieken hem aanspreken. 'Heer, wij zouden Jezus willen zien'. De aansprektitel is opvallend: 'Heer', alsof hij een hogergeplaatst persoon is. De ontmoeting van de Grieken met Jezus eindigt met een manifestatie van de Vadergod. 'Jezus zeide: Nu is mijn ziel bewogen. Wat moet ik zeggen? Vader, red mij uit dit uur. Doch om dit te doorstaan, ben ik in dit uur gekomen. Vader, openbaar uw Naam! Toen klonk er een stem uit de hemel: Ik heb uw geestgestalte geopenbaard en Ik zal hem wederom openbaren' (Joh. 12:25).

Later is het Philippus die tijdens het Laatste Avondmaal de vraag stelt over de Vader: 'Heer, toon ons de Vader, dat is ons genoeg. Jezus zeide: Zolang ben ik bij u, Philippus, en kent gij mij niet? Wie mij gezien heeft, heeft de Vader gezien' (Joh.14:9). Dat door Jezus heen een goddelijke kracht werkte, had Philippus vele malen ervaren. Dat hij in deze werkzaamheid ook de Vader mocht herkennen, was blijkbaar nieuw. Door de Zoon zal de Vader de menselijke dood leren kennen, en Hij zal met de Zoon zijn als deze na Golgotha de gestorven zielen bevrijdt uit wat de 'hel' genoemd wordt. 'Nedergedaald in de onderwereld', het is deze zin in de oude apostolische geloofsbelijdenis die aan Philippus wordt toegeschreven. Hij kwam tot het inzicht dat God de Vader ook tegenwoordig is in de grondeloze diepten van de menselijke ziel.

Nathanaël - Bartholomeüs

In de eerste drie evangeliën verschijnt de naam van Bartholomeüs uitsluitend in de rij van apostelnamen. In het evangelie van Johannes komen we op de plaats van Bartholomeüs de naam Nathanaël tegen. Volgens de traditie gaat het om dezelfde persoonlijkheid. De eerste naam betekent 'zoon van Tholmeüs', dus een aanduiding van de familie waartoe hij behoort. Pas bij Johannes krijgt deze apostel een eigen naam ('geschenk van God'). De wijze waarop zijn roeping tot leerling van Christus wordt beschreven, doet ons de vraag stellen: kenden de schrijver van het evangelie en deze Nathanaël elkaar al langer? Behoorde ook hij, die wij gewend zijn Johannes te noemen, tot de ingewijden van toen? Het is alsof hij de ontmoeting tussen Jezus en Nathanaël heeft meegemaakt, al was het dan misschien 'in de geest', zo uitvoerig en onalledaags wordt deze beschreven.

Nadat Jezus in Philippus een aanvulling voor de Twaalf heeft gevonden, 'vindt' Philippus op zijn beurt Nathanaël. Hij vertelt hem dat hij nu degene gevonden heeft naar wie het volk van Israël al eeuwenlang zoekt, de Messias, de Gezalfde, maar hij noemt hem bij zijn aardse naam 'Jezus, de zoon van Jozef uit Nazareth'. Hoewel Nathanaël zijn bedenkingen heeft, laat hij zich toch overhalen om mee te gaan. 'Jezus zag Nathanaël komen en zeide: Zie, waarlijk een Israëliet in wie geen bedrog is! Nathanaël zeide tot hem: Vanwaar kent gij mij? Jezus antwoordde en zeide tot hem: Eer Philippus u riep, zag ik u onder de vijgeboom' (Joh.1:47). Wat maakt deze ontmoeting zo bijzonder? Het is Rudolf Steiner geweest die erop wees dat Jezus bij deze ontmoeting Nathanaël aanspreekt als een ingewijde van de vijfde graad, zoals dat bekend is uit de Mithrasmysteriën. 'Een ware Israëliet' is een ingewijde die zo ver gevorderd is in zijn innerlijke ontwikkeling, dat hij een klankbord kan zijn voor de genius van het volk waartoe hij behoort. De raadselachtige woorden van Jezus worden door Nathanaël dan ook onmiddellijk begrepen. Hij voelt zich herkend, Jezus heeft

hem 'zien zitten onder de vijgeboom', het beeld voor mediteren, zoals Boeddha dat deed onder zijn bodhiboom.

Als Nathanaël zich gewonnen geeft met de woorden 'Gij zijt de zoon van God, gij zijt de koning van Israel!', dan belooft Jezus hem: 'Gij zult grotere dingen zien dan deze. Voorwaar, ik zeg u, gij zult de hemel open zien gaan en de engelen Gods zien opstijgen en neerdalen op de Zoon des mensen' (Joh.1:51). Hier klinkt de herinnering door aan het visioen van aartsvader Jacob: de ladder die van de aarde tot in de hemel reikt, en waarlangs de engelen op en neer gaan. Het is alsof Jezus hiermee wil aanduiden welke ontwikkelingsweg Nathanaël te gaan heeft. Tot nu toe heeft hij door een streng meditatief leven een hoge graad van inwijding bereikt. Dat is het beeld van de vijgeboom. In het Mattheüsevangelie wordt diezelfde vijgeboom echter vervloekt, zodat hij verdort en voortaan geen vruchten meer kan dragen (Matth.21:18). Het mediteren 'verdort' als er niet een nieuwe impuls komt. Misschien wordt

Bartholomeüs, Museum Klooster Ter Apel

dat nieuwe aangeduid met het beeld van de hemelladder, de open verbinding tussen God en mens, de dialoog met de Ander, of zoals wij dat zouden zeggen: het gebed. Als Nathanaël leerling van Christus wordt, zal hij het gebed, de dialoog met de Vader, als nieuwe oefenweg leren kennen. Jezus ziet in deze leerling de mogelijkheid dat de eeuwenoude meditatietechniek, die vanuit een helder denken vorm krijgt, een verbinding aangaat met het gebed dat aan het hart ontspringt. Door deze verbinding kan de impuls ontstaan die de 'verdorde vijgeboom' weer nieuw leven schenkt. Vanuit een leven van mediteren komen tot een leven in gebed, onzelfzuchtig, vol overgave gericht op de Ander, in een voortdurende dialoog: dat is de nieuwe opgave waar Nathanaël voor staat, waar wij allen voor staan. Dat is het wat deze ontmoeting zo bijzonder maakt.

Zo waren Philippus en Nathanaël - Bar Tholmeüs reeds ingewijden toen zij zich aansloten bij de kring van Twaalf. Van de andere apostelen zouden we kunnen zeggen: zij werden met Pinksteren ingewijd, toen de heilige Geest hen aanraakte in de vorm van vurige vlammen op het voorhoofd. In de oude geloofsbelijdenis zou Bartholomeüs de zin over Hemelvaart hebben bijgedragen: 'Ten hemel gevaren en zittende ter rechterhand Gods, de almachtige Vader.' Michelangelo, de grote beeldhouwer en schilder, moet van dit alles geweten hebben, toen hij deze apostel zo een prominente plaats gaf

Detail van 'Het laatste oordeel', Michelangelo 1541, Sixtijnse Kapel Vaticaan

op zijn schilderij van 'Het Laatste Oordeel'. In de legenden wordt namelijk verteld dat Bartholomeüs zijn huid moest offeren en zo de martelaarsdood stierf. Op de achterwand van de Sixtijnse kapel in het Vaticaan zien we hem zitten, vooraan, op een rots, met het mes in de opgeheven rechterhand, zijn huid als een losse mantel over de linkerarm. Op die huid heeft Michelangelo zijn eigen portret geschilderd, als een bizarre handtekening.